

БЕЗБЕДНОСТ

ЧАСОПИС МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД
Година LIV

3
2012

БЕЗБЕДНОСТ

ТЕОРИЈСКО СТРУЧНИ ЧАСОПИС

МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

UDK 343+351.74./75(05)
YU ISSN 0409-2953

БЕОГРАД
Година LIV

3
2012

БЕЗБЕДНОСТ
Часопис Министарства унутрашњих послова
Републике Србије

УРЕДНИШТВО

Др **Бобан Милојковић**, редовни професор Криминалистичко-полицијске академије у Београду
Др **Жељко Никач**, ванредни професор Криминалистичко-полицијске академије у Београду
Др **Саша Мијалковић**, ванредни професор Криминалистичко-полицијске академије у Београду
Др **Дарко Маринковић**, ванредни професор Криминалистичко-полицијске академије у Београду
Др **Горан Илић**, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду
Др **Миливој Донсај**, ванредни професор Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду
Др **Миле Шикман**, начелник Управе за полицијско образовање Министарства унутрашњих послова Републике Српске
Др **Владимир Урошевић**, послови сузбијања електронског криминала у Служби за борбу против организованог криминала Управе криминалистичке полиције МУП-а РС
Мр **Зоран Голубовић**, послови безбедности и законитости у Бироу директора полиције МУП-а РС
Др **Жељко Нинчић**, заменик начелника Одељења за посебне акције, интервентне јединице полиције, одбрамбене припреме и састав помоћне полиције у Управи полиције МУП-а РС
Мр **Славиша Ђукановић**, заменик начелника Управе за аналитику МУП-а РС
Мр **Божидар Оташевић**, заменик начелника Управе за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку МУП-а РС
Мр **Снежана Нововић**, унапређење организације и функционисања стручног оспособљавања и усавршавања у Управи за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку МУП-а РС
Мр **Милан Кисарић**, самостални извршилац за обуку из области полицијског менаџмента у Управи за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку МУП-а РС
Небојина Пурић, заменик начелника Одељења за границу Управе граничне полиције МУП-а РС

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Проф. др **Дарко Маринковић**

УРЕДНИК

Јасмина Владисављевић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Милена Јовановић

ЛЕКТОР ЗА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Весна Анђелић-Николенцић

АДРЕСА УРЕДНИШТВА

Булевар Зорана Ђинђића 104
телефон: 011/3148-734, 3148-739
телефакс: 011/3148-749
е-mail: upobr@mup.gov.rs

ЧАСОПИС ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТА ГОДИШЊЕ

ТИРАЖ: 1.000 примерака
ШТАМПА: ГРАФОЛИК
Београд, Војводе Степе 375

PDF верзија часописа доступна је на адресама:

<http://www.mup.gov.rs/>

<http://prezentacije.mup.gov.rs/upravazaobrazovanje/bezbednost.html>

САДРЖАЈ

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАДОВИ

- Проф. др Зоран СТОЈАНОВИЋ
Проф. др Драгана КОЛАРИЋ 7 НОВА РЕШЕЊА У КРИВИЧНОМ ЗАКониКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
- Biļjana STOJKOVIC, MA 33 SECURITY ASPECTS OF NATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC OF SERBIA
- Mr Биљана СТОЈКОВИЋ 48 БЕЗБЕДНОСНИ АСПЕКТИ НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (на српском)
- Раша ДИМИТРИЈЕВИЋ
Марко ВУКОВИЋ
Немања ЋОПИЋ
Проф. др Миливој ДОПСАЈ 62 СТРУКТУРНИ ПОКАЗАТЕЉИ КОМПОНЕНТИ МАСНОГ ТКИВА КОД СТУДЕНТКИЊА КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКЕ АКАДЕМИЈЕ

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАДОВИ

- Проф. др Лазар ПЕТРОВИЋ
Стеван СИНКОВСКИ 86 КОРПОРАТИВНА БЕЗБЕДНОСТ – ОСНОВЕ ЗАШТИТЕ БИЗНИСА И ПРЕДУЗЕТНИШТВА
- Проф. др Драган ВАСИЉЕВИЋ 110 УПРАВНА ИНСПЕКЦИЈА – ОРГАНИЗАЦИЈА, ПОСЛОВИ И ПОСТУПАК РАДА
- Др Тијана ШУРЛАН 121 ПРАВНИ СТАТУС И ЗАШТИТА ДЕЦЕ У ОРУЖАНИМ СУКОБИМА – НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ
- Доц. др Ненад МИЛИЋ 138 МАПИРАЊЕ КРИМИНАЛА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂЕЊА ПАРТНЕРСКИХ ОДНОСА ПОЛИЦИЈЕ И ЗАЈЕДНИЦЕ
- Доц. др Јасмина ГАЧИЋ
Др Прода ШЕЋЕРОВ 160 РЕСУРСИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ЗАШТИТИ КРИТИЧНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ОД ТЕРОРИСТИЧКИХ ПРЕТЊИ
- Др Драгиша СТАНИШИЋ 179 ОДНОСИ С ЈАВНОШЋУ НА ПРИМЈЕРУ ПОЛИЦИЈСКИХ АГЕНЦИЈА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
- Др Радосав РИСИМОВИЋ 200 КРАЈЊА НУЖДА У НЕМАЧКОМ ПРАВУ
- Доц. др Елдан МУЈАНОВИЋ
Доц. др Ирма ДЕЉКИЋ 216 ПРЕВЕНЦИЈА КРАЂА МОТОРНИХ ВОЗИЛА: УЛОГА ЈАВНО-ПРИВАТНОГ ПАРТНЕРСТВА
- Mr Милан КЛИСАРИЋ 232 ПРЕСКРИПТИВНА ГРУПА МОДЕЛА СТРАТЕШКОГ ПЛАНИРАЊА У ЈАВНОМ СЕКТОРУ

СТРУЧНИ РАДОВИ

- Frank D. Stolt, MA **257** WEITERBILDUNGSMODELL
„BRANDERMITTLUNGEN“ FÜR
KRIMINALBEAMTE BEI DER
KRIMINALPOLIZEI IN RHEINLAND-PFALZ
- Mr Frank D. STOLT **278** МОДЕЛ УСАВРШАВАЊА У ОБЛАСТИ
ИСТРАЖИВАЊА ПОЖАРА ЗА СЛУЖБЕНИКЕ
КРИМИНАЛИСТИЧКЕ ПОЛИЦИЈЕ
ПОКРАЈИНЕ РАЈНА-ПАЛАТИНАТ
(RHEINLAND-PFALZ) (на српском)
- Mr Саша МАРКОВИЋ **294** ПРОБЛЕМИ СА КОЈИМА СЕ СРЕЋЕ ОРГАН
УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КАО СТРАНКА У
ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ
- Др Предраг ЂИКАНОВИЋ **313** ЕЛЕКТРОНСКА УСЛУГА ИЗДАВАЊА
ДУШКО СИВЧЕВИЋ РЕГИСТРАЦИОНЕ НАЛЕПНИЦЕ
КОРИШЋЕЊЕМ ПОРТАЛА еУПРАВА
- Миленко БОЖОВИЋ **335** МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ ПОЛИЦИЈСКОГ
ПОСТУПАЊА И ПРИМЕНЕ ПОЛИЦИЈСКИХ
ОВЛАШЋЕЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
- Весна НИКОЛИЋ **350** РАДНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ
ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА
- Mr Драган М. ЦВЕТКОВИЋ **365** МОГУЋНОСТИ ПРОЦЕНЕ ОБИМА
ПРАЊА НОВЦА

ИЗ СТРАНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

- Meijer E. H. **380** ОТКРИВАЊЕ НАМЕРЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ
Verschuere B. КРИВИЧНОГ ДЕЛА ТЕСТОМ НА
Merckelbach H. ПРИКРИВЕНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

ПРИКАЗИ

- Проф. др Дарко МАРИНКОВИЋ **388** Зоран Ђурђевић, Даг Коларевић,
Звонимир Ивановић, Бобан Милојковић
КРИМИНАЛИСТИЧКО ПРОФИЛИСАЊЕ
- Дијана ПЕТРОВИЋ **394** Бранислав Божовић
УПРАВА И УПРАВНИЦИ ГРАДА
БЕОГРАДА (1839–1944)
- 398** РАДОВИ ОБЈАВЉЕНИ У ЧАСОПИСУ
БЕЗБЕДНОСТ У 2012. ГОДИНИ

CONTENTS

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPERS

- Zoram STOJANOVIĆ, LL.D
Dragana KOLARIĆ, LL.D 7 NEW SOLUTIONS IN THE CRIMINAL CODE
OF THE REPUBLIC OF SERBIA
- Biljana STOJKOVIC, MA 33 SECURITY ASPECTS OF NATIONAL
DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC
OF SERBIA
- Biljana STOJKOVIC, MA 48 SECURITY ASPECTS OF NATIONAL
DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC
OF SERBIA (in serbian)
- Raša DIMITRIJEVIĆ 62 STRUCTURAL INDICATORS OF FAT
Marko VUKOVIĆ MASS COMPONENTS IN ACADEMY OF
Nemanja ČOPIĆ CRIMINALISTIC AND POLICE STUDIES
Milivoj DOPSAJ, PhD FEMALE STUDENTS

REVIEW SCIENTIFIC PAPERS

- Lazar PETROVIĆ, PhD 86 CORPORATE SECURITY - THE BASICS
Stevan SINKOVSKI OF PROTECTING BUSINESSES AND
ENTREPRENEURSHIP
- Dragan VASILJEVIĆ, LL.D 110 ADMINISTRATIVE INSPECTION -
ORGANIZATION, ACTIVITIES,
AND WORKING PROCEDURE
- Tijana ŠURLAN, LL.D 121 LEGAL STATUS AND PROTECTION OF
CHILDREN IN ARMED CONFLICTS – NEW
TENDENCIES
- Nenad MILIĆ, LL.D 138 CRIME MAPPING AND POLICE-COMMUNITY
PARTNERSHIP IMPROVEMENT
- Jasmina GAČIĆ, PhD 160 THE RESOURCES OF REPUBLIC SERBIA IN
Proda ŠEĆEROV, PhD PROTECTING CRITICAL INFRASTRUCTURE
AGAINST TERRORIST THREATS
- Dragiša STANIŠIĆ, PhD 179 PUBLIC RELATIONS ON THE EXAMPLE OF
POLICE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA
- Radosav RISIMOVIĆ, LL.D 200 NECESSITY IN GERMAN CRIMINAL LAW
- Eldan MUJANOVIĆ, PhD 216 PREVENTION OF MOTOR VEHICLE THEFT:
Irma DELJKIĆ, PhD THE ROLE OF PUBLIC - PRIVATE
PARTNERSHIP
- Milan KLISARIĆ, MA 232 PRESCRIPTIVE GROUP OF STRATEGIC
PLANNING MODELS IN THE PUBLIC SECTOR

PROFESSIONAL REPORTS

- Frank D. Stolt, MA **257** WEITERBILDUNGSMODELL
„BRANDERMITTLUNGEN“ FÜR
KRIMINALBEAMTE BEI DER
KRIMINALPOLIZEI IN RHEINLAND-PFALZ
- Frank D. Stolt, MA **278** THE DEVELOPMENT MODEL IN THE FIELD OF
FIRE RESEARCH DESIGNED FOR CRIMINAL
POLICE OFFICERS IN THE STATE OF
RHEINLAND-PFALZ (in serbian)
- Saša MARKOVIĆ, LL.M. **294** THE PROBLEMS FACING THE LAW
ENFORCEMENT AUTHORITY AS A PARTY
IN THE MISDEMEANOR PROCEDURE
- Predrag ĐIKANOVIĆ, PhD **313** ELECTRONIC SERVICE FOR THE ISSUE OF
Duško SIVČEVIĆ REGISTRATION STICKERS BY USING
eGOVERNMENT PORTAL
- Milenko BOŽOVIĆ **335** INTERNATIONAL STANDARDS FOR POLICE
PROCEEDINGS AND USING POLICE POWERS
AND THEIR POSITIVE LEGAL FOUNDATION IN
THE REPUBLIC OF SERBIA
- Vesna NIKOLIĆ **350** EQUALITY OF POLICE OFFICERS
- Dragan M. CVETKOVIĆ, MA **365** POSSIBILITIES OF EVALUATING THE EXTENT
OF MONEY LAUNDERING

FROM FOREIGN LITERATURE

- Meijer E. H., **380** DETECTING CRIMINAL INTENT WITH THE
Verschuere B., CONCEALED INFORMATION TEST
Merckelbach H.

REVIEWS

- Darko MARINKOVIĆ **388** Zoran Đurđević, Dag Kolarević,
Zvonimir Ivanović, Boban Milojković
CRIMINAL PROFILING
- Dijana PETROVIĆ **394** Branislav Božović
THE GOVERNMENT AND MAYORS OF THE
CITY OF BELGRADE (1839–1944)
- 398** PAPERS PUBLISHED IN MAGAZINE
SECURITY IN YEAR 2012

Проф. др Зоран СТОЈАНОВИЋ
Правни факултет Универзитета у Београду
Проф. др Драгана КОЛАРИЋ
Криминалистичко-полицијска академија Београд

UDK – 343.21(497.11)(094.5)

Оригинални научни рад

Примљено: 14.11.2012.

Нова решења у Кривичном законнику Републике Србије

Апстракт: У раду се разматрају нова решења у Кривичном законнику Србије усвојена доношењем Закона о изменама и допунама Кривичног законика 24. децембра 2012. године (Службени гласник РС, бр. 121/2012). Аутори анализирају већи број питања која су била предмет измена и допуна са посебним нагласком на нова решења у Општем делу и то у погледу: кућног затвора, условног отпуста, одмеравања казне за кривична дела учињена из мржње, продуженог кривичног дела и забране приближавања и комуникације са оштећеним. С обзиром на обим и актуелност обраде, у Посебном делу су издвојене неке новине као што су декриминализација клевете, раздвајање злоупотребе положаја одговорног и службеног лица, кривична дела тероризма, као и интервенције у вези са Греко препорукама.¹ На крају, и поред одређених критичких примедба које се могу упутити неким решењима, аутори оцењују да извршене измене и допуне КЗ значе даље савршавање кривичног законодавства Србије.

Кључне речи: Кривични законик, кућни затвор, условни отпуст, злочин из мржње, ублажавање казне, клевета, злоупотреба службеног положаја, јавна набавка, тероризам.

Уводне напомене

Недавно донети Закон о изменама и допунама Кривичног законика резултат је, пре свега, потребе прилагођавања међународним обавезама које је Србија преузела ратификацијом појединих међународних уговора. Његовим ступањем на снагу требало је да буду отклоњене и извесне недоследности и пропусти који су учињени изменама кривичног законодавства 2009. године, али је то само делимично учињено јер су за то

¹ Овај рад је резултат реализовања два научноистраживачка пројекта Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије који се воде под бројем 179045 и III47015, и пројекта Правног факултета у Београду „Развој правног система Србије и хармонизација са правом ЕУ“.

потребни озбиљнији захвати у законски текст, што је остављено за неку свеобухватнију реформу. Поред конвенција, регионалних и међународних, од посебног значаја су Директиве ЕУ и Оквирне одлуке Савета ЕУ. За Србију као државу која настоји да што пре постане пуноправни члан Европске уније од изузетне је важности да прати активности ЕУ и њених чланица на подручју сузбијања криминалитета. Најкорисније би било за сваку државу, па и нашу, да изврши ревизију појединих инкриминација у свом кривичном законодавству, али тако да покрије области које су међународни споразуми сматрали вредним укључивања у национално кривично право. Ту треба изабрати пут који ће водити рачуна о домаћем правном систему, нашој правној терминологији, општим начелима и институтима кривичног права. То је тежи, али адекватнији пут имплементације норми међународног права (Стојановић, 2005).

Инкриминисана су и поједина понашања чији основ прописивања нису међународне обавезе него су везана за наше лоше искуство (Тањевић, 2011). Потом, уважене су примедбе које је *Greco* поставио у односу на *Кривични законик*.² Решена је дилема која се односила на кривично дело злоупотребе службеног положаја и примедбе Европског парламента.³

У кривичноправној области извршена је темељна реформа 2005. године и донет нов *Кривични законик* (Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009. и 111/2009). Након скоро деценијског напора Србија је осавременила своје кривично право (Ристивојевић, 2012). Исти је два пута мењан и допуњаван. Могло би се констатовати да су оба *Закона о изменама и допунама Кривичног законика* из 2009. године⁴, приближно процењујући, имала трећину смислених одредби, једну трећину потпуно непотребних и сувишних одредби (међу којима су и оне којима се „кварио“ постојећи текст КЗ) и једну трећину одредби које су углавном усмерене на термилошко усклађивање појединих чланова услед промене државноправног положаја Републике Србије. Дobar део измена и допуна се односио на прописивање строжих казни (код око једне трећине кривичних дела), иако и до тада КЗ Србије никако није спадао у кривична законодавства са благим прописаним казнама. О томе се може дискутовати, иако је још од Бекарије познато да извесност у примени казне, а не њихова строгост, делује генерално превентивно. Међутим, у том настојању направљене су диспропорције у погледу про-

² Groupe of States against corruption, Third Evaluation Round, *Evaluation Report on the Republic of Serbia-Incriminations* (ETS 173 and 191, GPC 2), Adopted by Greco at its 48 th Plenary Meeting (Strasbourg, 27 September – 1 October 2010).

³ *European Parliament resolution of 29 March 2012 on the European integration process of Serbia* (2011&2886(RSP)).

⁴ Уствари, онај који је уследио само неколико месеци после првог, знатно је мањег обима а и сам представља делимично признање оних који су припремали измене и допуне да је ЗИД КЗ из септембра 2009. садржао низ пропуста.

писаних казни код појединих кривичних дела.⁵ Нов *Закон о изменама и допунама Кривичног законика* усвојен је 24. децембра 2012. године.⁶ Очекивања научне јавности су била велика у погледу приступа изради и усвајању ЗИД КЗ-а, али је на моменат пробуђена нада доведена у питање задржавањем члана 57, става 2, а нарочито аргуменацијом која је у вези са тим била истицана у Народној скупштини.

У анализи која следи биће више речи о одредбама *Закона* које се односе на област Општег дела КЗ-а, и то о решењу кућног затвора, условног отпуста, као и новој околности за одмеравање казне за кривична дела учињена из мржње. Осврнућемо се и на измене које се односе на област Посебног дела КЗ-а, и то на раздвајање злоупотребе положаја одговорног и службеног лица, декриминализацију клевете, кривична дела тероризма и Греко препоруке.

Поред ових измена груписаних у поменуте сегменте, поменућемо и остале измене и допуне, на пример, у погледу продуженог кривичног дела; мере безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним; члана 112 где се мења значење израза службено лице, одговорно лице, страном службено лице и опојне дроге; нових инкриминација као што су: договарање исхода такмичења (члан 208б), злоупотреба у вези са јавном набавком (члан 234а), омогућавање злоупотребе остваривања права азила у страни држави (члан 350а); измене следећих инкриминација: угрожавање сигурности (члан 138), неуплаћивање пореза по одбитку (члан 229а), фалсификовање знакова, односно државних жигова за обележавање робе, мерила и предмета од драгоцених метала (члан 245), омогућавање уживања опојних дрога (члан 247), спречавање и ометање доказивања (члан 336) и трговина људима (члан 388).

Измене у Општем делу Кривичног законика Републике Србије

Измене у општем делу *Кривичног законика Републике Србије* могу се сврстати у неколико група. Прву групу измена и допуна чине решења која раније нису била предвиђена у кривичном законодавству. У том правцу важну новину представља посебна околност за одмеравање казне за кривична дела учињена из мржње. У другој групи су измене и допуне које представљају резултат потребе прецизирања појединих одредби које су биле обухваћене изменама и допунама из 2009. године и које су доводиле до недоумица у њиховој примени. То су одредбе које се односе на: кућни

⁵ Две су исправљене управо усвојеним ЗИД КЗ: код кривичног дела недозвољених полних радњи и код трговине људима (Николић, 2012). У вези са прописивањем казне и кажњавањем исправљена је и аномалија да се може ослободити од казне организатор групе или организоване криминалне групе, а не може њен припадник (под одређеним условима).

⁶ У даљем тексту ЗИД КЗ.

затвор, условни отпуст и меру безбедности забране приближавања или комуникације са оштећеним. Затим, одређене интервенције су нужне и због усклађивања са другим законима који садрже појмове од значаја за прописивање кривичних дела. Рецимо, измене и допуне члана 112 *Кривичног законика* који одређује изразе који се употребљавају у законнику.

Овом приликом не можемо а да се не осврнемо и на одредбу члана 7, став 1 Предлога ЗИД КЗ-а који је упућен Народној скупштини, којом је требало брисати апсолутну забрану ублажавања казне за нека кривична дела⁷, што се, међутим, није догодило. Прихватањем амандмана, члан 57, став 2 је задржан иако је та одредба јединственим ставом стручне јавности проглашена неприхватљивом.⁸

ЗИД КЗ из 2009. године уводи нови модалитет извршења казне затвора, тзв. кућни затвор. Наиме, према старом решењу, осуђеном којем је изречена казна затвора до једне године, суд може одредити да се ова казна изврши на тај начин што осуђени не сме напуштати просторије у којим станује (осим у случајевима које дозвољава ЗИКС). Приликом одређивања извршења казне кућног затвора суд ће водити рачуна о техничким могућностима извршења, као и о другим околностима. Овим одредбама се нису прописивале неке посебне околности или критеријуми који би били смерница суду за избор ове казне. Уместо тога, закон је као критеријум за избор ове казне на прво место стављао техничке могућности за њено извршење. Дакле, опредељујући критеријум приликом одлучивања је да ли постоји опрема за електронски надзор или не, што је неприхватљиво, јер би то значило да ако државни орган има техничке могућности суд ће изрећи ову казну, а уколико нема неће (Ристивојевић, 2012). Такође, претходном одредбом није било прецизирано ко ће одлучивати о томе да се казна затвора извршава у просторијама у којима учинилац станује јер је стајало „осуђеном којем је изречена казна затвора до једне године, суд може одредити да...“. Зато се постављало питање који суд и у којој фази поступка је надлежан да одлучује о кућном затвору. Због проблема који су се јавили у примени ове одредбе, *Законом о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција* прецизирано је да о кућном затвору одлучује председник суда који је донео првостепену пресуду. О жалби на одлуку председника првостепеног суда одлучује председник апелационог суда. Међутим, то је било у супротности са решењем у *Кривичном законнику* које је, и поред свих нејасноћа, било недвосмислено у погледу тога да о овом модалитету казне затвора може да одлучује само суд. И

⁷ *Законом о изменама и допунама Кривичног законика* из септембра 2009. године, поред осталих, извршене су и измене по којима се казна не може ублажити за поједина кривична дела, односно њихове поједине облике. У том моменту један општи институт у кривичном праву добија ограничену примену, што може а и доводило је у судској пракси до неприхватљивих решења.

⁸ Види: Ђорђевић, Ђ., (2010). *Нова решења о ублажавању казне у КЗ Србије*, Ревизија за криминологију и кривично право, Београд, 3/2010, стр. 172; Делић, Н., (2010). *Забрана (искључење) ублажавања казне у одређеним случајевима*, Crimen, бр. 2/2010.

у дефиницији појма кривичне санкције наглашено је да их изриче суд након законито спроведеног поступка. Без обзира што кућни затвор формално није издвојен у засебну казну лишења слободе, јасно је и на први поглед да се она битно разликује од казне затвора која се издржава у за то намењеној установи. Зато нема оправдања да то чини председник суда, као орган судске управе, као и због тога што то повећава могућности за злоупотребе. И одредба која се односила на ситуацију када осуђени самовољно напусти просторије у којима станује је била непрецизна. Према њој, ако осуђени самовољно напусти просторије у трајању до 12 часова, суд ће одредити да остатак казне издржава у затвору, а оном ко то уради у трајању дужем од 12 часова, суд такву дужност, полазећи од језичког тумачења, нема. Без икакве потребе овде је унета чудна одредба (могуће је и да је у питању омашка) која је захтевала логичко тумачење (лат. *argumentum a minori ad maius*). Нови ЗИД КЗ у члану 3 одређује да ако учиниоцу кривичног дела изрекне казну затвора до једне године, суд може истовремено одредити да ће се она извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује уколико се, с обзиром на личност учиниоца, његов ранији живот, његово држање после учињеног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учинио, може очекивати да ће се и на тај начин остварити сврха кажњавања. Осуђени којем је одређено извршење казне затвора на претходни начин не сме напуштати просторије у којима станује, осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција. Уколико осуђени једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, суд ће одредити да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора.

Члан 4 ЗИД КЗ-а мења одредбу члана 46, став 1 која се односи на условни отпуст. Према ранијем решењу, осуђеног који је издржао две трећине казне затвора суд је могао условно отпустити са издржавања казне ако се у току издржавања казне тако поправио да се са основом може очекивати да ће се на слободи добро владати (Симић, 2012). У питању је била могућност која се, нарочито последњих неколико година, веома рестриктивно примењивала. Према новој одредби, за претежни број кривичних дела уведен је, уместо факултативног, обавезан условни отпуст у случају да су испуњени законски услови. Сада је то право осуђеног. То је у складу са праксом у европским земљама у којима се скоро по аутоматизму одобрава условни отпуст. С обзиром на то да је код нас у пракси у последње време неосновано дошло до значајног сужавања примене овог института што, између осталог, погоршава и иначе неповољно стање у погледу капацитета наших завода у којима се извршавају казне затвора, нужно је изменом законске одредбе усмерити судове у правцу ширег коришћења овог института. Он има низ позитивних страна и може

да представља значајан подстрек осуђеним лицима да се добро владају за време издржавања казне, као и да више не врше кривична дела. Ипак, иако постављен као обавезан у случају да су испуњени законски услови, условно отпуштање осуђеног лица ће у значајној мери зависити од процене суда да ли је, с обзиром на његово владање у току издржавања казне као и на друге околности, у односу на њега постигнута сврха кажњавања. Условни отпуст је кривичноправна мера која је искључиво специјално-превентивног карактера, тако да би питање остваривања генералне превенције приликом одлучивања о условном отпусту требало да буде ирелевантно. У погледу неких кривичних дела законодавац ограничава примену обавезног условног отпуста формулацијом суд *може* условно отпустити осуђеног: који издржава казну затвора од 30 до 40 година; који је осуђен за кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (чл. 370 до 393а), за кривична дела против полне слободe (чл. 178 до 185б), кривично дело насиље у породици (члан 194, ст. 2 до 4), кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246, став 4), кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије (чл. 305 до 321), кривично дело примање мита (члан 367) и кривично дело давање мита (члан 368); који је осуђен од стране надлежних судова, односно њихових посебних одељења, у поступцима вођеним у складу са надлежношћу одређеном *Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других тежких кривичних дела*; који је више од три пута правоснажно осуђен на безусловну казну затвора, а није извршено брисање или не постоје услови за брисање неке од осуда.⁹ Дакле, досадашње решење према коме је условни отпуст била могућност и у случају испуњавања свих услова, задржано је за одређене категорије кривичних дела. То решење је, иначе, било критиковано у нашој теорији. Наиме, основни приговор који му се може упутити јесте на основу чега ће суд у једном конкретном случају условно отпустити осуђено лице, а у другом неће иако су у оба случаја испуњени сви услови за његово давање. Такво дискреционо право суда да одлучи позитивно или негативно о условном отпусту и онда када су испуњени сви законски услови води или арбитрерности, или узимању у обзир оних околности и разлога који се противе природи овог института и воде „поновном суђењу“.¹⁰

⁹ У страном законодавству се наилази на различита решења у погледу регулисања условног отпуста. Постоје и она решења која познају, као и сада КЗ Србије, обавезан (ако су испуњени прописани услови) и факултативни условни отпуст. Међутим, та се разлика по правилу не прави с обзиром на врсту, односно тежину кривичног дела, већ с обзиром на издржани део казне. То је случај са КЗ Немачке. Тако у случају да је осуђени издржао две трећине казне, суд ће га условно отпустити, а ако је издржао једну половину, суд га *може* условно отпустити. Уп. Schönke/Schröder, (2010). *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 28. Auflage, München, p. 920-935.

¹⁰ Више о томе у: Стојановић, З., (1984). *Условни отпуст: проблеми и перспективе*, Зборник Правног факултета у Загребу, 1-2, 1984, стр. 195-196.

Један од важних аспеката који прати развој кривичног права су и стални напори да се изгради међународно-правни оквир за дефинисање правила и норми које се предузимају у правцу сузбијања криминалитета (Рисимовић, 2011). Појавни облици појединих кривичних дела, средства за њихово спречавање и контролу, побуде које покрећу учиниоце дуго су већ предмет разматрања Уједињених нација, као и појединих регионалних организација. Тако постоји свеобухватан комплет међународних и регионалних инструмената који постављају јасне обавезе државама да реагују на кривична дела учињена из мржње.¹¹ Оквирна одлука Савета Европске уније о борби против одређених облика и начина изражавања расизма и ксенофобије кривичноправним мерама на јединствен начин усмерава борбу против расизма и ксенофобије настојећи да уједначи законска решења држава чланица Европске уније. Чланом 6 ЗИД КЗ-а уводи се посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње. Наиме, ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, такво поступаће ће суд ценити као отежавајућу околност, осим ако то овим законом није прописано као обележје кривичног дела (члан 54а КЗ-а). Полазећи од релевантних међународних докумената, циљ нове одредбе члана 54а Кривичног законика јесте да се обезбеди строже кажњавање, а тиме и појачана кривичноправна заштита у односу на поједине посебно рањиве друштвене групе чији су припадници жртве различитих кривичних дела која се врше из мржње због те припадности. Кривична дела из мржње су у кривичном праву кривична дела у којима учинилац напада жртву због њене стварне или претпостављене припадности одређеној друштвеној групи. Жртве кривичних дела из мржње су обично предмет напада због своје расе, религије, сексуалне оријентације, инвалидитета, класе, етничке припадности, националности, старости, пола, родног идентитета, друштвеног статуса, политичке припадности и сл. То могу бити веома разнородна кривична дела у која се могу убројати нпр: телесне повреде, оштећења ствари, злостављање и мучење, увреде, убиства итд.

Лична својства која побуђују мржњу, због којих се неко кривично дело врши и која због тога представљају обавезну отежавајућу околност, набројана су у члану 54а, и то су: припадности раси, вероисповести, на-

¹¹ Види: *Конвенција УН-а о уклањању свих облика расне дискриминације*, усвојена и отворена за потпис и ратификацију Резолуцијом Генералне скупштине 2106 А (XX) од 21. децембра 1965. Ступила на снагу 4. јануара 1969, у складу са чланом 19; *Оквирна одлука Савета Европске Уније о борби против одређених облика и начина изражавања расизма и ксенофобије кривичноправним мерама*, такође је релевантна. Оквирна одлука, усвојена 2008. године, има за циљ успостављање јединственог приступа кривичног законодавства кривичним делима учињеним из мржње, укључујући ту и отежавајуће околности за мотив који је заснован на предрасудама (*Council Framework Decision 2008/913/JHA OF 28. November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law*).

ционална или етничка припадности, пол, сексуална оријентација или родни идентитет. Својства као што су раса, вероисповест, национална или етничка припадност и пол не захтевају посебно одређење. Међутим, постоје лична својства која је потребно дефинисати. На пример, сексуална оријентација и родни идентитет. Сексуална оријентација је термин који се односи на емотивну, сексуалну и другу привлачност према особама различитог или истог пола и рода. Најчешће се помињу три облика сексуалне оријентације: хетеросексуална, бисексуална и хомосексуална. Родни идентитет је лични доживљај рода који се може али и не мора поклапати са полом особе (Гајин, 2010). Дакле, ради се о субјективном осећају припадности или неприпадности једном од родова, што није нужно засновано на полу или сексуалној оријентацији.

Иако је у члану 54 *Кривичног законика* у оквиру општих правила о одмеравању казне већ предвиђено да ће суд приликом одмеравања казне у обзир узети и побуде из којих је дело учињено, па према томе и мржњу, та одредба је уопштена и не говори експлицитно о мржњи као отежавајућој околности (и то по наведеним основима), нити је прописује као обавезну отежавајућу околност, што је учињено у одредби члана 54а *Кривичног законика*.

Мржња као један пример ниске побуде је и раније била околност коју је суд могао узети у обзир приликом одмеравања казне. У пресуди Врховног суда Србије (Кж. 2105/57) је назначено да се под ниским побудама подразумевају сви они мотиви који нису достојни човека и који се не слажу са усвојеним моралним схватањима друштва. То су: мржња, завист, пакост, похлепа, злоба, нетрпељивост и сл. Оправдање за нову одредбу из члана 54а је у томе што је то сада обавезна а не факултативна отежавајућа околност. Међутим, погрешно је тврдити да је пракса показала да случајеви тешких кривичних дела као што су убиство ромског дечака у центру Београда од стране припадника Скинхедса није од стране државних органа санкционисано на адекватан начин (Дробњак, 2010). Тако пресуда Врховног суда Србије (Кжм. 38/98) показује да убиство које је учињено због припадности одређеној етничкој групи треба третирати као тешко убиство из ниских побуда. Наиме, учиниоци су лишили живота друго лице само зато што је био Ром јер су припадали Скинхедсима, чије идеје су да њихова нација и раса треба да буду чисти.

Други могући пут сузбијања кривичних дела учињених из мржње подразумева увођење посебних квалификованих облика код појединих кривичних дела која се, по правилу, врше због мржње према одређеним лицима. Трећи начин постоји у државама које пружају заштиту постојећим инкриминацијама које су део укупног кривичног законодавства у конкретной земљи. И законодавство Републике Србије налазило се, до усвајања ЗИД КЗ-а, у овој групи.

Чланом 8 ЗИД КЗ-а бришу се одредбе члана 61, ст. 7 и 8 *Кривичног законика* којима је предвиђена једина могућност поштравања казне, тј. могућност изрицања теже казне од прописане. Криминалнополитичка потреба за оваквим изузетком не постоји. Прописане казне су довољно строге, тако да изрицане казне у пракси скоро никада не достижу прописане посебне максимуме. Судска пракса није користила ову могућност, а ни једини случај када је била прописана могућност поштравања казне у ранијем југословенском кривичном праву (вишеструки поврат) никада није била коришћена.

Чланом 10 ЗИД КЗ-а исправља се пропуст у члану 89а *Кривичног законика* у погледу временског трајања мере безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним, јер није био одређен њен минимум. Према новом решењу трајање мере не може бити краће од шест месеци нити дуже од три године, рачунајући од дана правоснажности одлуке, с тим да се време проведено у затвору, односно у здравственој установи у којој је извршена мера безбедности, не урачунава у време трајања ове мере. Такође, сувишно је било и то што је законодавац у назив ове санкције унео „мера“, што иначе није случај са осталим мерама (Стојановић, 2010).

Чланом 12 *Закона* мења се и допуњује члан 112 *Кривичног законика*, који одређује изразе који се употребљавају у законнику. У складу са препорукама Групе држава за борбу против корупције Савета Европе (GRECO), прецизирани су и проширени појмови службеног лица и страног службеног лица. На другачији начин је одређен појам одговорног лица, а најважнија разлика у односу на постојеће решење јесте та што се власник субјекта привредног пословања самим тим не сматра и одговорним лицем, осим ако не врши одређене функције и послове које му дају својство одговорног лица. Одговорним лицем у правном лицу сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у овом законнику нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица. Поред тога, прецизиран је и појам опојних дрога из разлога што је у периоду од последње измене *Кривичног законика* донет *Закон о психоактивним контролисаним супстанцама*, па је неопходно извршити усаглашавање ова два закона. Опојним дрогама сматрају се супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашене за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце.¹²

¹² Тиме би требало да буде решен врло озбиљан проблем који је настао доношењем поменутог закона (*Сл. гласник РС*, бр. 99/10) према коме појам опојних дрога више не обухвата и психотропне супстанце. Више о томе у: Стојановић, З., (2012). *Коментар Кривичног законика*, четврто издање, Београд, стр. 378-380.

Најзад, исправљена је и омашка у погледу тога што је у члану 112, став 36 *Кривичног законика* дат појам имовинске користи, а не имовине како је то сада прописано. Ако би тако био одређен појам имовине, он очигледно не би одговарао код оних кривичних дела код којих је имовина објект радње и на којој наступа последица. Реч је о законском одређивању појма имовинске користи како је она одређена у релевантним међународним уговорима. У члану 112, став 3, тачка 3) измењена је и одредба која одређује појам службеног лица под којим се подразумева и: јавни бележник, извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу. Страним службеним лицем сматра се лице које је члан, функционер или службеник законодавног или извршног органа стране државе, лице које је судија, поротник, члан, функционер или службеник суда стране државе или међународног суда, лице које је члан, функционер или службеник међународне организације и њених органа, као и лице које је арбитар у иностраној или међународној арбитражи.

Ради стицања потпуније слике о ЗИД КЗ и општој клими у којој је он усвајан када је у питању кажњавање и коришћење кривичног права ради остваривања његове основне функције, па стога и процене у ком правцу би могла да иде будућа реформа нашег кривичног законодавства, веома је важна једна предложена а неусвојена одредба. Дакле, осврнућемо се и на одредбу члана 7, став 1 Предлога ЗИД КЗ-а који је упућен Народној скупштини, којом је требало брисати апсолутну забрану ублажавања казне за нека кривична дела. Наиме, 2009. године су извршене измене којима су унете нове одредбе (члан 57, став 2) по којима се казна не може ублажити за поједина кривична дела и то: отмицу (члан 134, ст. 2 и 3), силовање (члан 178), обљубу над немоћним лицем (члан 179), обљубу са дететом (члан 180), изнуду (члан 214, ст. 2 и 3), неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога (члан 246, ст 1 и 3), недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи (члан 350, ст. 3 и 4) и трговину људима (члан 388). На овај начин ублажавање казне је престало да буде општи институт у нашем кривичном праву јер се од тада не примењује код свих, већ само код неких (додуше код далеко већег броја) кривичних дела (Делић, 2010:238). Ова одредба је отворила низ недоумица, јер се не види њена права сврха. Нечија намера да заоштри казнену политику (у крајњој линији произлази да је то и намера законодавца јер је он тај који је усвојио ту норму и то, могло би се рећи, први пут 2009, а други пут 2012. године када није прихватио предлог да се она брише) реализована је на погрешан начин. Ублажавање казне је увек факултативно, па је то био случај и код ових кривичних дела. Овим је, дакле, само одузета једна могућност суду, а да се ништа није добило на плану одмеравања казне

(Ђорђевић, 2010:169). Тиме се дерогира један општи инситут а, с друге стране, не види се критеријум којим се законодавац руководио када је забранио ублажавање баш код тих кривичних дела (а не и најтежих). Тешко да се у том погледу може повезати силовање са недозвољеним преласком границе, а свакако још мање се може наћи објашњење зашто је законодавац 2009. године забранио ублажавање казне за тежи облик кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога када је дело учињено од стране групе (став 3), а није за најтежи када је дело учињено од стране организоване криминалне групе (став 4). Такође, како бранити решење које искључује могућност примене и законских основа за ублажавање казне код набројаних кривичних дела (чиме се изједначава кажњавање за покушано и довршено кривично дело, не уважава битно смањена урачунљивост итд) (Стојановић, 2010:277). Ова одредба је у супротности са одредбама општег дела Кривичног законика које предвиђају могућност ублажавања казне у одређеним случајевима, па се у пракси јавила дилема да ли предност има одредба члана 57, став 2 *Кривичног законика*, или одредбе које предвиђају тзв. законско ублажавање казне када је реч о кривичним делима обухваћеним овом забраном. Ни криминалнополитички се оваква одредба не може бранити ако се има у виду да *Кривични законик*, нарочито после *Закона о изменама и допунама Кривичног законика* из 2009. године, предвиђа строге казне и високе посебне минимуме. Осим тога, ова одредба је наишла на критику како теорије, тако и судске праксе. Опште је усвојено мишљење да би укидањем ове одредбе било уклоњено једно „страно тело“ и аномалија из *Законика*. Из тих разлога Предлог ЗИД КЗ-а је у члану 7 садржао одредбу по којој је било предвиђено брисање става 2, члана 57. Међутим, предложеним и прихваћеним амандманом у Народној скупштини спорна одредба и даље остаје да квари *Кривични законик*.

Народни посланици који су се приликом расправе о *Закону о изменама и допунама КЗ* залагали за оштро кажњавање педофила (неки искрено, а неки зато што је то политички исплативо) нису указали на једну веома важну чињеницу. Радна група је предложила Влади брисање одредбе члана 57, став 2 и из разлога што та одредба ни сама не следи идеју на којој је заснована (макар она била и погрешна), дозвољавајући ублажавање казне код кривичног дела које је теже у односу на кривично дело исте врсте које је лакше. То је управо случај и са педофилијом, односно сексуалним актом са дететом, што је у расправи био главни аргумент да се не усвоји решење предложено од стране Владе. Наиме, та одредба чије су задржавање у КЗ предложили неки посланици опозиције (неки од њих су и најзаслужнији за њено увођење 2009. године), предвиђа да се не може ублажити казна за „обичну“ педофилију (испод три године затвора), а може до једне године затвора ако је извршилац родитељ, настав-

ник, васпитач или друго лице коме је дете поверено на бригу, чување, васпитање. Таквом педофилу који сексуални акт врши према сопстеном детету, или детету које му је поверено на чување, бригу и васпитање, казна се може ублажити иако се ту тешко могу наћи и хипотетички примери у којима би то било оправдано. Уколико је учињен најтежи облик, тј. када је наступила смрт детета, и у том случају ће „обичан“ педофил теже да прође: најмање десет година затвора, док ће онај који се на тај начин „бринуо“ о детету које му је поверено моћи да прође и са седам година затвора. Радња извршења у оба случаја је потпуно иста (обљуба или са њом изједначен чин), али ако је извршилац родитељ, наставник, васпитач детета, онда он може бити три пута блаже кажњен (годину дана затвора), него када нема то својство (најмање три године затвора јер је ублажавање забрањено). Делује бизарно, али пошто је једина разлика у својству учиниоца и његовом посебном односу према детету, произлази да је то разлог што је дозвољено ублажавање казне у овом случају. Међутим, ту се не може ништа учинити: довођењем у везу члана 57, став 2 са чланом 180 и 181 КЗ никаквим тумачењем се не може доћи до неког другог резултата.

Ово је само један од примера шта се дешава када се манипулише с кривичним законодавством, што је био случај у претходном периоду, а ето сада поново имамо успешна настојања да се то настави. И даље је на делу кривичноправни популизам најгоре врсте уместо правила да се приликом уобличавања правне норме води рачуна и о реалности и функцији кривичног законодавства. Иначе, овај проблем није тако једноставан и прешироко коришћење института ублажавања казне може се једино решавати прецизнијим прописивањем општих услова за ублажавање казне који би важили за сва кривична дела и свакако да ту није централно питање „силоватеља и педофила“. Међутим, много важније од проблема везаног за ублажавање казне, јесте то да јавност (којом је додатно и манипулисано), па и добар део посланика не показује жељу да имамо боље кривично право, већ само да имамо што више кажњавања и да то право буде што репресивније.

Измене у Посебном делу Кривичног законика Републике Србије

Од великог броја нових решења у Посебном делу *Кривичног законика Републике Србије*, на овом месту ћемо се осврнути само на три: раздвајање злоупотребе положаја одговорног и службеног лица, декриминализација клевете и кривична дела тероризма.

У последње време посебно је актуелно кривично дело злоупотреба службеног положаја. Мишљења су дијаметрално супротна. С једне

стране су они који сматрају да ово кривично дело треба избрисати из *Кривичног законика* јер је превазиђено и анахроно. На другој страни имамо научно утемељеније мишљење по коме ово кривично дело треба оставити у *Кривичном законик*у, али уз измену по којој учинилац кривичног дела злоупотреба службеног положаја треба да буде само службено лице. Главни разлог збуњујуће ситуације је била чињеница да се као учинилац код овог кривичног дела могло појавити и одговорно лице. У погледу тога изнећемо разлоге који иду у прилог сужавања круга лица која се могу појавити као учиниоци члана 359 КЗ-а. Такође, биће образложено неслагање са становиштем појединих писаца који, узимајући у обзир неодређеност алтернативно прописане радње извршења, предлажу брисање овог кривичног дела из *Кривичног законика*. Чланом 21 ЗИД КЗ-а у *Кривични законик* се уводи ново кривично дело. Уместо постојећег кривичног дела несавесног рада у привредном пословању из члана 234 *Кривичног законика*, које се као превазиђено и непотребно, укида јер је својевремено уведено у настојању да се пружи појачана заштита друштеној својини и у оним случајевима када не постоји намера да се себи или другоме прибави било каква корист (не познаје га ниједно кривично законодавство европских земаља), новим текстом члана 234 *Кривичног законика* уводи се кривично дело злоупотребе положаја одговорног лица. Увођење овог кривичног дела јесте последица потребе да се направи битна разлика између одговорног и службеног лица што до сада није био случај. Наиме, кривично дело злоупотребе службеног положаја из члана 359 *Кривичног законика* у потпуности изједначава службено и одговорно лице. То нема своје криминалнополитичко оправдање јер су службено и одговорно лице два различита субјекта која имају различита овлашћења и то у различитим областима. Док службено лице делује у органима управе обављајући своје службене функције, одговорно лице врши одређени круг послова у управљању и деловању субјекта привредног пословања. Осим сужене криминалне зоне код законског описа новог кривичног дела, с обзиром на то да се захтева да је прибављена противправна имовинска корист, а не било каква корист (као код службеног лица) и прописивања нешто нижих казни, сужавању криминалне зоне код овог кривичног дела допринеће и другачија формулација одредбе која даје значање израза „одговорно лице” (члан 112, став 5 КЗ) јер тај појам више не обухвата власника који истовремено не обавља и послове и функцију одговорног лица (члан 12 *Закона*).

Имајући у виду одредбе међународних докумената јасно је зашто су се новеле *Кривичног законика Србије*, у вези са кривичним делом злоупотребе службеног положаја, кретале у правцу раздвајања злоупотребе положаја у јавном и приватном сектору, а не у правцу декриминализације кривичног дела злоупотребе службеног положаја. Сузбијање корупције

у приватном сектору има своје место у одредбама *Кривичноправне конвенције о корупцији Савета Европе*¹³ и *Конвенције Уједињених нација за борбу против корупција*¹⁴. Такође, када је у питању злоупотреба службеног положаја *Конвенција Уједињених нација против корупције* захтева од држава потписница да предвиде у свом кривичном законодавству као кривично дело злоупотребу функција. Кривично дело злоупотреба функција постоји када јавни функционер са намером (умишљајем) злоупотреби функцију или положај, односно учини или не учини неко дело супротно закону у обављању својих функција у циљу прибављања неоправдане користи за себе лично или за неко друго лице или ентитет (члан 19). Дакле, ради се о јавним функционерима.

Стоји чињеница да наша судска пракса често узима да постоји кривично дело злоупотребе службеног положаја, не упуштајући се озбиљно у питање да ли су остварени и елементи бића неког другог кривичног дела. Међутим, разлози у прилог ове инкриминације су бројни.

Прво, *Конвенција УН-а против корупције* садржи слично кривично дело у члану 19, што указује да од њега не треба одустати већ само испоставити правило да се ту ради о општем кривичном делу из ове групе, па ако су остварени елементи неког другог кривичног дела онда постоји само то друго дело. Исти међународни документ чак предлаже да се размотри увођење у кривично законодавство новог кривичног дела „Незаконито богаћење“, уколико то није у супротности са уставно-правним поретком земље потписнице (Коларић, 2012:50). Од бивших република СФРЈ (а и у читавој Европи), једино је Македонија увела то кривично дело. Једна од дилема која би се јавила код формулације овог кривичног дела била би

¹³ *Конвенција* је отворена за потписивање 27. јануара 1999. године, а ступила је на снагу 1. јула 2002. године. Ову *Конвенцију* је наша земља ратификовала и на тај начин преузела обавезу да одредбе свог закона усклади са овим извором права. Види: *Службени лист СЦГ*, Међународни уговори, бр. 2/2002. У члану 7 и 8 регулише се подмићивање у приватном сектору. Активно подмићивање у приватном сектору представља кривично дело када је учињено намерно током обављања пословне активности и састоји се у обећању, нуђењу, или давању, директно или индиректно, незаслужене користи сваком лицу које руководи или које, у било ком својству, ради за ентитете приватног сектора, било њему лично или неком другом лицу, како би деловало или се уздржало од деловања, а при томе кршило своје дужности. Према *Конвенцији* пасивно подмићивање у приватном сектору се састоји у тражењу или примању, директно или индиректно, од стране било ког лица које руководи или које, у било ком својству, ради за ентитете приватног сектора сваке незаслужене користи или обећања намењена њему лично или неком другом лицу, или прихватање понуде или обећања такве користи, како би деловало или се уздржало од деловања, а при томе кршило своје дужности.

¹⁴ *Конвенцију* је усвојила Генерална скупштина Уједињених нација 31. 10. 2003. године. Она је била отворена свим државама за потписивање од 9. до 11. децембра 2003. у Мериди, Мексико, а након тога у седишту Уједињених нација у Њујорку до 9. децембра 2005. године. Ступила је на снагу, у складу са чланом 68, деведесетог дана након депоновања тридесетог инструмента о ратификацији, прихватању, одобрењу или приступању. Наша земља је потписала ову конвенцију 11. децембра 2003. године и ратификовала је (*Службени лист СЦГ*, Међународни уговори, бр. 12/2005). Најпре у члану 12 *Конвенција Уједињених нација* истиче да свака држава потписница *Конвенције* треба да предузме мере, у складу са основним начелима свог унутрашњег законодавства, за спречавање корупције у приватном сектору. Потом, у члану 21, на сличан начин као и у *Кривичноправној конвенцији*, регулише се подмићивање у приватном сектору.

да ли посебно издвојити категорије лица која могу бити извршиоци овог кривичног дела или то може бити свако лице.¹⁵ Раније је постојао Закон о испитивању порекла имовине, па би нова инкриминација подсећала на неке његове одредбе.

Друго, трећи евалуациони извештај GRECO за Републику Србију који се односи на инкриминације није тражио укидање овог кривичног дела.

Треће, на примеру држава насталих на територији бивше Југославије видимо да се проблем са овим кривичним делом може боље превазићи изменама кривичног законодавства.

Зато су новеле у ЗИД КЗ-у ишле у правцу раздвајања злоупотребе положаја у јавном и приватном сектору. Могло би се поставити питање какав је однос између злоупотребе службеног положаја из групе кривичних дела против службене дужности и новог дела злоупотребе положаја одговорног лица. Прво, треба истаћи да постоји континуитет између новог дела из члана 234 КЗ и злоупотребе службеног положаја којим је пре измена и допуна било обухваћено и одговорно лице. Дакле, ако је неко одговорно лице извршило кривично дело злоупотребе службеног положаја пре измена и допуна, а у време када му се суди на снази је нова одредба неприхватљиво би било ослободити га од оптужбе с образложењем да данас кривично дело из члана 359 КЗ не обухвата више и одговорно лице. Једино што треба учинити је проценити који је закон блажи, повољнији за учиниоца. Као што смо већ поменули, ново кривично дело значајно сужава криминалну зону што има своје криминалнополитичко оправдање, јер се одговорно лице и службено лице по свом положају и природи овлашћења које имају значајно разликују, те се ни њихове злоупотребе не могу исто третирати (код злоупотребе службеног положаја последица је прибављање себи или другоме користи, другом наношење штете или тежа повреда права другог, а код злоупотребе положаја одговорног лица последица је прибављање себи или другоме противправне имовинске користи или наношење другоме имовинске штете). Код одговорног лица се у неким случајевима, имајући у виду делатност коју обавља, то не би ни могло сматрати злоупотребом. На пример стицање било какве користи од стране службеног лица за себе или другог искоришћавањем свог службеног положаја заслужује кривичноправну интервенцију, док код одговорног лица под одређеним условима, то може бити легитиман циљ обављања одређене привредне делатности и вршења овлашћења које одговорно лице у тој делатности има (Стојановић, 2010:581).

Четврто, у кривичноправној теорији се недвосмислино указује да је потребно да кривично дело злоупотребе службеног положаја остане у

¹⁵ Према одредбама *Конвенције*, незаконито богаћење је кривично дело које учини јавни функционер а састоји се у незаконитом богаћењу, тј. знатном увећењу имовине које он не може разумно да објасни с обзиром на његова законита примања (члан 20).

Кривичном законнику. Како се истиче, то неће спречити кажњавање за посебне деликте и није реално једно дело исцепкати тако да као кривична дела буду прописани апсолутно сви појединачни поступци уперени против службене дужности (Рисимовић, 2010:136). Такође, поједини аутори јасно и прецизно указују на границе кажњавања и могућег субјекта овог кривичног дела (Стојановић, 2010:804).

Лаичке изјаве да ће се злоупотреба службеног положаја укинути за две, три године када постане беспредметно њено постојање у КЗ-у су криминалополитички дубиозне, а поготово тврдња да се то сада не може учинити јер постоји велики број кривичних поступака за ова кривична дела. Као што је објашњено, континуитет би постојао увођењем новог кривичног дела и то не би допринело стварању збуњујуће ситуације, бар не код оних који познају кривично право.

Пето, већина европских земаља познаје ово кривично дело, а неке од њих баш са оваквом формулацијом.¹⁶

Чланом 14 *Закона* брише се члан 171 *Кривичног законика* и на тај начин се врши декриминализација кривичног дела клевете. У образложењу се наводи да је то учињено на захтев великог броја удружења и стручне јавности, а нарочито новинарских удружења. Брисање кривичног дела клевете из *Кривичног законика* је са становишта стручне јавности дискутабилно и спорно. Требало је размишљати у правцу задржавања кривичног дела клевете и његове евентуалне измене тако да се испоштује слобода медија, а да се не укине цело дело. Решење је могло да буде увођење новог става 4 у члан 171 КЗ-а где би био прецизиран основ за искључење постојања кривичног дела клевете, тј. у случају да је новинар или одговорни уредник поступао у складу са обавезом новинарске пажње која је ближе регулисана чланом 3 *Закона о јавном информисању* кривично дело не би постојало. Тиме би се успоставио баланс између потребе кривичноправне заштите части и угледа, као основних права човека, и слободе медија. Да је уведен овај значајан основ искључења кривичног дела, било би гарантовано сваком новинару и одговорном уреднику који поступа са обавезом новинарске пажње (на шта га иначе обавезују прописи из области јавног информисања, као и професионални кодекс) да се не може сматрати извршиоцем кривичног дела клевете ни онда када је у средствима јавног информисања, обављајући своју професију, за другог износио или проносио нешто што је неистинито, а што може шкодити части или угледу тог лица. Радна група за припрему Предлога ЗИД КЗ је стала на то становиште. То је иначе стандард према коме поступа судска пракса већине европских земаља које, осим ретких изузетака, у свом кривичном законодавству имају кривично дело клевете. Поједине земље чак иду и даље па поред клевете и увреде у своје кривично

¹⁶ Види: Ћирић, Ј., (2012). *Злоупотреба службеног положаја – за и против, Актуелна питања кривичног законодавства (нормативни и практични аспекти)*, Златибор, стр. 350-365.

законодавство уводе кривично дело срамоћење.¹⁷ Постојала је и могућност да се као услов за постојање кривичног дела клевете у законски опис унесе да је извршилац знао да је оно што износи или проноси неистинито.

У области кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом извршено је више измена и допуна (чл. 40 до 44 *Закона*), а најважније су оне које полазе од нове концепције кривичних дела тероризма. Међународна заједница је у последњих неколико година интензивирала напоре да креира механизме за гоњење и кажњавање учинилаца тешких кривичних дела (Коларић, 2011:116). Тероризам је свакако једно од њих. Пре свега, у члану 391 *Кривичног законика* одређено је основно дело тероризма (без обзира да ли је управљено против Републике Србије, стране државе или међународне организације) са бројним облицима радње извршења. Ово кривично дело, као и нова кривична дела тероризма као што је јавно подстицање на извршење терористичких дела (члан 391а *Кривичног законика*), врбовање и обучавање за вршење терористичких дела (члан 391б КЗ), употреба смртоносне направе (члан 391в КЗ), уништење и оштећење нуклеарног објекта (члан 391г КЗ) и терористичко удруживање (члан 393а КЗ), унета су и усклађена са низом конвенција којима је циљ спречавање аката тероризма, а посебно са *Конвенцијом Савета Европе* из 2005. године¹⁸, коју је Република Србија ратификовала 2009, и *Оквирном одлуком Савета Европске уније о борби против тероризма* од 13. јуна 2002. године, која је измењена *Оквирном одлуком Савета Европске уније* од 28. новембра 2008. године.¹⁹ Прописивањем тих кривичних дела пружа се широка кривичноправна заштита од свих радњи које имају карактер терористичког акта или представљају припремну радњу за њега. У теорији се неретко среће став да међународне институције треба да играју водећу улогу у превенцији и сузбијању тероризма (Nuotio, 2006:999). То значи унификавање дефиниције тероризма и сродних кривичних дела. Разлози су једноставни: лакша међународна сарадња, размена информација између обавештајних агенција, проверавање евалуације антитерористичког законодавства и усвојених стратегија. Њихова проактивна улога може да покаже, дугорочно посматрано, добре резултате јер ближе одређује средства и начине којима државе могу реаговати у оквиру националног кривичног права.

¹⁷ Види: нови хрватски *Казнени закон*, Народне новине РХ, бр. 125/2011.

¹⁸ Она има за циљ да ојача напоре држава чланица у спречавању тероризма и поставља два начина за постизање овог циља. Први је, инкриминисање одређених понашања: јавног позивања, регрутовања и обуке за тероризам. Други начин је јачање превентивних мера на националном и међународном нивоу (модификација постојећих прописа о екстрадицији и узајамној помоћи). За имплементацију у национално кривично законодавство од посебног су значаја одредбе чланова 5 до 7 *Конвенције* (јавно позивање на извршење терористичких дела, регрутовање за тероризам и обука за тероризам).

¹⁹ Оквирна одлука Савета ЕУ о борби против тероризма има тринаест чланова. За имплементацију најважнији су: члан 1 којим се јединствено за цело подручје ЕУ дефинише тероризам; члан 2 којим се одређује терористичка група, и члан 3 где се набрајају кривична дела која су повезана са тероризмом.

Греко препоруке и ЗИД КЗ

GRECO (Група земаља за борбу против корупције) је механизам Савета Европе осмишљен пре свега ради унапређења антикорупцијских прописа и њихове примене у земаљама чланицама, а пре свега примене антикорупцијских конвенција Савета Европе. Наша земља је чланица GRECO од 2003. године.

Главни део процеса у GRECO одвија се кроз евалуације које врше квалификовани представници земаља чланица у другим земаљама чланицама. Евалуације се одвијају кроз кругове у којима се испитују поједина питања битна за борбу против корупције. Некадашња СЦГ је била предмет разматрања у првом и другом кругу евалуације. Посете евалуатора су обављене током 2005, а њихов извештај је усвојен и објављен у јулу 2006. године. Резултат тог извештаја је 25 обавезујућих препорука (за Србију). Текућа, трећа рунда евалуације GRECO-а (започета 1 јануара 2007) бави се двама темама: 1) инкриминације (које морају бити усклађене са *Кривичноправном конвенцијом о корупцији Савета Европе* (ЕТС 173) и члановима 1-6 њеног *Додатног протокола* (ЕТС 191)) и 2) транспарентност финансирања политичких партија.²⁰ Предмет наше анализе биће прва тема.

Република Србија је *Кривичноправну конвенцију о корупцији* (ЕТС 173) ратификовала 18. децембра 2002. године. *Конвенција* је у Србији ступила на снагу 1. априла 2003. *Додатни протокол уз Кривичноправну конвенцију* (ЕТС 191) Србија је ратификовала 8. јануара 2008. године, а ступио је на снагу 1. маја 2008. Србија се није уздржала од примене било које одредбе *Кривичноправне конвенције о корупцији* и њеног *Додатног протокола*. *Кривични законик Републике Србије* је међан и допуњаван неколико пута у циљу његовог бољег усаглашавања са међународним захтевима.

Евалуациони тим GRECO-а (у даљем тексту ГЕТ) налази да законодавство Србије у великој мери испуњава захтеве *Кривичноправне конвенције о корупцији* (ЕТС 173) (у наставку *Конвенција*). Имајући то у виду, ГЕТ је идентификовао ограничен број прилично специфичних недостатака.

Наиме, када су у питању одредбе о просторном важењу кривичног законодавства Републике Србије, поред принципа територијалности (члан 6) и примарног реалног принципа (члан 7), регулише се и важење кривичног законодавства Србије за држављанина Србије који у иностранству учини које друго кривично дело, осим кривичних дела наведених у члану 7 овог законика (чл. 305 до 316, чл. 318 до 321 и чл. 223) када постоји примарна надлежност Републике Србије, ако се затекне на те-

²⁰ Groupe of States against corruption, Third Evaluation Round, Evaluation Report on the Republic of Serbia-Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2), Adopted by Greco at its 48 th Plenary Meeting (Strasbourg, 27 September – 1 October 2010)

риторији Србије или буде изручен Србији (члан 8, став 1). У том случају гоњење ће се предузети само када се за кривично дело кажњава и по закону земље у којој је дело учињено (члан 10, став 2). Слично, члан 9, став 1 КЗ истиче да кривично законодавство Србије важи и за странца који ван територије Србије учини према њој или њеном држављанину кривично дело и кад нису у питању кривична дела наведена у члану 7 овог законика, ако се затекне на територији Србије или буде изручен Србији. И у овом случају гоњење ће се предузети само када се за кривично дело кажњава и по закону земље у којој је дело учињено (члан 10, став 2). Међутим, законодавац дозвољава да се у наведеним случајевима из члана 8 и 9, став 1 КЗ, када се по закону земље у којој је дело учињено за то дело не кажњава, кривично гоњење може предузети по одобрењу републичког јавног тужиоца. Дакле, за кривична дела учињена у иностранству у смислу чланова 8 и 9 (1) КЗ, члан 10 КЗ изискује да је понашање инкриминисано како у нашој земљи, тако и у иностранству. Када се по закону земље у којој је дело учињено то дело не кажњава, кривично гоњење се може предузети само по одобрењу републичког јавног тужиоца. Пракса показује да се потреба за таквим одобрењем у вези са кривичним делима подмићивања никада досада није појавила. Иначе, у случајевима међународних конвенција где је Србија држава потписница, ово одобрење ће у пракси углавном бити дато. И поред тога, ГЕТ сматра да услов двојне инкриминације из члана 10 КЗ представља непотребно ограничење којим се одступа од *Конвенције* и зато треба да се укине када су у питању кривична дела подмићивања и трговине утицајем учињена у иностранству. Србија није ставила резерву у вези са овим и стога се сматра да није усклађена са чланом 17, став 1, тачка б *Конвенције*.

Даље, подмићивање као кривично дело (укључујући и приватни сектор) је инкриминисано путем две одредбе: чланом 367 *Кривичног законика* (примање мита) и чланом 368 *Кривичног законика* (давање мита). Ове одредбе обухватају све типове кривичних дела пасивног (захтевање или примање поклона или друге користи или примање обећања поклона или друге користи) и активног подмићивања (давање, нуђење или обећање поклона или друге користи) који се наводе у *Конвенцији*. Такође су покривене и имовинска и неимовинска корист, као и корист трећег лица. GRECO евалуациони тим поздравља чињеницу да Србија такође инкриминише накнадно пасивно подмићивање које постоји када службено лице после извршења, односно неизвршења службене радње, а у вези са њом, захтева или прими поклон или другу корист (*Evaluation Report on the Republic of Serbia*, 2010).

ГЕТ истиче потребу да све врсте поклона или какве друге користи буду покривене *Кривичним закоником* у мери у којој би такве користи биле од утицаја на деловање јавних, државних службеника. Нагласили

су да се, иако извесни ситни поклони могу бити друштвено прихватљиви, у *Кривичном законнику* мора примењивати критеријум нетолеранције на овакве поклоне (Evaluation Report on the Republic of Serbia, 2010).

Када се говори о подмићивању у јавном сектору, према важећем *Кривичном законнику* радње морају бити „у оквиру службеног овлашћења“. То би у пракси значило да чињења или нечињења која не спадају у службена овлашћења, или законом утврђене надлежности службеног лица, а које он може да изврши због функције коју обавља, не би била директно обухваћена одредбама о подмићивању (на пример, давање приступа поверљивим информацијама којима јавни званичници имају приступ током вршења своје функције у ситуацији када сакупљање или откривање таквих информација није стриктно у делокругу надлежности тог званичника). Према ставу GRECO евалуационог тима, овај концепт је ужи од услова чланова 2 и 3 *Конвенције*. ГЕТ препоручује да се користи формулација „службена или друга радња“ код подмићивања у јавном сектору, тј. предузимање законодавних мера које осигуравају да кривично дело активног и пасивног подмићивања у јавном сектору покрива сва извршења у току вршења функције јавног званичника, било да се она налазе у оквиру надлежности јавног званичника или у вези са њима (Evaluation Report on the Republic of Serbia, 2010).

Када је у питању *Додатни протокол на Кривичноправну конвенцију о корупцији*, који захтева да домаћи и страни арбитри и поротници буду експлицитно обухваћени одредбама о подмићивању, ГЕТ истиче да формулација појма службеног лица (члан 112, ст. 3) и страног службеног лица (члан 112, ст. 4) омогућава да домаћи поротници и арбитри буду покривени релевантним одредбама које се тичу кривичног дела давања/примања мита, док је када су у питању страни поротници и арбитри ситуација нешто другачија. Формулација страног службеног лица из члана 112, ст. 4 њих дефинише као „као чланове правних институција стране државе“, док члан 112, ст. 3, тачка 4 службеним лицем сматра и „лице коме је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова“, а тачка 3 укључује и лице у установи, предузећу или другом субјекту којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу. ГЕТ истиче да одредба члана 112, ст. 4 не укључује и стране арбитре који не би неопходно били сматрани члановима правних институција у страни држави, јер исти члан даје аутономну дефиницију страног службеног лица не ослањајући се на дефиницију службеног лица из члана 112, ст. 3 ради допуне значења. Државне институције Републике Србије су навеле да би страни арбитри такође били покривени *Законом о арбитражи*, јер он у свом члану 19 наводи да арбитри могу бити страни држављани. Ипак, GRECO евалуациони тим сматра да се ова одредба у

основи тиче могућности страног држављанина да поступа као арбитар у оквиру *Закона о арбитражи*, све док стране, на пример, не достигну споразум да конфликт реше у оквиру правила арбитраже Србије. Овакво стање ствари не испуњава захтеве члана 4 *Додатног протокола*, јер је концепт страног арбитра у оквиру *Протокола* везан за обављање функција „у оквиру националног закона о арбитражи било које друге државе“, зато оно што преовлађује није националност арбитра, већ закон у оквиру кога он делује. Када се говори о страним поротницима, они су покривени само у оној мери у којој се сматрају „члановима правних институција у страни држави“ (члан 112 (4) *Кривичног законика*). Ово није у сагласности са *Додатним протоколом* који криминализује дело давања/примања мита страних поротника без обзира на њихов статус у страни јурисдикцији. GRECO евалуациони тим препоручује предузимање неопходних законодавних мера којима би се обезбедило да страни арбитра и поротници буду покривени одредбама о подмићивању *Кривичног законика*, у складу са *Додатним протоколом Кривичноправне конвенције о корупцији* (ETC 191) (Evaluation Report on the Republic of Serbia, 2010).

Када је у питању подмићивање у приватном сектору, чланови 367, став 6, и 368, став 5 *Кривичног законика* инкриминишу и када одговорно лице захтева или прими поклон или другу корист или прими обећање поклона или друге користи, као и када је мито дато, обећано или понуђено одговорном лицу.

GRECO евалуациони тим сматра да *Кривични законик* мора на недвосмислен начин да обухвати сва лица која управљају или раде у било ком својству у привредним друштвима. GRECO подсећа на чланове 7 и 8 *Конвенције* који јасно обухватају цео спектар лица која управљају или раде за, у било ком својству, ентитете приватног сектора (запослени који раде на одржавању, возачи, итд. (радници нижег ранга)). Представници Републике Србије су истакли да у судској пракси постоје случајеви који се односе и на запослене на нижем ступњу и предочиле једну коначну судску одлуку која се односила на радника у магацину који је осуђен за кривично дело примања мита. Имајући у виду изјаве стручњака са лица места и чињеницу да је упућено на само један пресуђен случај давања/примања мита када су у питању лица запослена на нижем рангу, GRECO евалуациони тим сматра да постоји опште неразумевање термина „одговорно лице“.

Стога, GRECO евалуациони тим препоручује да се на одговарајући начин разјасни да законодавство које се тиче давања/примања мита у приватном сектору покрива цео спектар лица која руководе или раде за, у било којој функцији, ентитете приватног сектора.

Даље, ГЕТ примећује да код кривичног дела давање мита у ст. 4 постоји посебан основ за ослобођење од казне ако је учинилац дело пријавио пре него што је сазнао да је оно откривено. Такође, у том слу-

чају поклон, односно друга корист могу се вратити лицу које је дало мито (члан 368, ст. 6). Овакво решење има за циљ охрабривање пријављивања случајева давања мита. GRECO евалуациони тим истиче да су овакве ситуације веома ретке у судској пракси и да тужиоци у таквим ситуацијама радије прибегавају примени члана 18 *Кривичног законика* који регулише дело малог значаја као основ који искључује противправност. GRECO прихвата чињеницу да се ради о факултативном основу за ослобођење од казне али доводи у питање могућност враћања поклона, односно друге користи даваоцу истог, па због тога препоручује укидање могућности да се даваоцу мита који је кривично дело пријавио пре његовог откривања исти врати.

На крају свог извештаја GRECO закључује да је након последњих измена и допуна *Кривичног законика* у великој мери постигнуто усаглашавање са *Кривичноправном конвенцијом о корупцији*. Ипак, мора се решити ограничен број прилично специфичних недостатака.

У смислу наведеног, GRECO евалуациони тим Републици Србији упућује следеће препоруке:

1. Услов двојне инкриминације из члана 10 КЗ представља непотребно ограничење којим се одступа од *Конвенције* и зато треба да се укине када су у питању кривична дела подмићивања и трговине утицајем учињена у иностранству (параграф 73);
2. Предузимање неопходних законодавних мера којима би се обезбедило да кривично дело активног и пасивног подмићивања у јавном сектору покрива сва извршења/неизвршења током обављања функције службеног лица, било да се предузима службена или друга радња у вези са службеном радњом (параграф 65);
3. Предузимање неопходних законодавних мера у циљу обезбеђивања тога да страни арбитри и поротници буду покривени одредбама о подмићивању *Кривичног законика* у складу са *Додатним протоколом Конвенције о кривичном закону о корупцији* (ЕТС 191) (параграф 67);
4. Потврдити на одговарајући начин да законодавство које се бави примањем/давањем мита у приватном сектору покрива цео спектар лица која руководе или раде, у било ком својству, за ентитете приватног сектора (параграф 68);
5. Укидање могућности код члана 368 (6) *Кривичног законика* да се мито врати даваоцу истог уколико је случај пријавио пре него што је откривен (параграф 74).

ЗИД КЗ следећим изменама и допунама испуњава препоруке из извештаја Групе држава за борбу против корупције Савета Европе (GRECO). Најпре, чланом 2 *Закона* се проширује могућност примене

кривичног законодавства Републике Србије и онда када се за кривично дело не кажњава по закону земље у којој је учињено (члан 10, став 2 *Кривичног законика*). Изузетак од услова двоструке кажњивости за кривично гоњење и примену домаћег кривичног законодавства је био предвиђен само у случају ако за то постоји одобрење републичког јавног тужиоца. Предложеном изменом то се проширује и на случајеве који су предвиђени потврђеним међународним уговорима, као што је то случај са кривичним делима корупције. Овај начин проширивања неће убудуће захтевати измене и допуне *Кривичног законика* уколико неким међународним уговором буде предвиђена обавеза Републике Србије да за одређена кривична дела примени своје кривично законодавство иако то у земљи у којој је учињено не представља кривично дело.

Чланом 12 *Закона* мења се и допуњује члан 112 *Кривичног законика*, који одређује изразе који се употребљавају у *Законику*. У складу са препорукама Групе држава за борбу против корупције Савета Европе (GRECO) прецизирани су и проширени појмови службеног лица и страног службеног лица, о чему је већ било речи.

У чл. 36 и 37 *Закона*, а у складу са препорукама Групе држава за борбу против корупције Савета Европе (GRECO), допуњују се одредбе чл. 367 и 368 *Кривичног законика* које прописују кривична дела примање и давање мита тако што се проширује законски опис тиме што се ова кривична дела могу извршити не само у оквиру свог овлашћења, него и у вези са њим. Осим тога, брише се и став 6 у члану 368 *Кривичног законика*, такође у складу са тим препорукама, који је предвиђао могућност враћања мита лицу које га је дало.

Закључне напомене

Измене и допуне *Кривичног законика* до којих је недавно дошло могле би бити оцењене као корак напред у даљем усавршавању кривичног законодавства Србије. О томе да ли је тај корак мали или велики, могла би постојати различита мишљења. Вероватно би стварности била најближа оцена да то јесу значајне новине, али не и оне које битно мењају физиономију постојећег кривичног права. Међутим, оно што је у већој мери спорно јесте то да ли је оправдана и могућа једна озбиљнија реформа нашег кривичног законодавства. Иако је постојећи *Кривични законик* у целини гледајући позитивно оцењен од домаће стручне и научне јавности, простора за његово даље усавршавање и решавање уочених проблема сигурно да има. Међутим, да ли је данас Србија спремна и вољна да се на одговарајући начин бави и решава сложена и осетљива питања која су предмет регулисања кривичноправних норми? Иако је у припреми законодавних пројеката у овој области дошло до позитивног преокрета и враћања на

став који у Србији (па и у бившој СФРЈ) углавном није био споран, а то је да овде нема места импровизацији и лаичком приступу који циља пре свега на добијање политичких поена код значајног дела јавности, то ипак није довољна гаранција да у некој предстојећој реформи неће на крају превагнути „vox populi“, вешто усмерен од дела политичара и дела медија у њиховој служби. Добар део расправе вођен у Народној скупштини приликом недавног усвајања ЗИД КЗ не улива нарочит оптимизам када је у питању не само могућност да у већој мери остваримо „просвећено“ кривично право, него и да макар донекле зауставимо његов пут ка изразитој репресији која, упркос раширеном уверењу, не доприноси његовој ефикасности већ, насупрот, његовој ерозији и слабљењу. Та претерана репресија која ни мало не води рачуна о томе како ће кривично право да изгледа са аспекта неких његових стандарда, правила и начела, показује и неке озбиљне слабости нашег друштва. Оне се одражавају и у области кривичног правосуђа, укључујући и полицију, јер уместо да се ефикасније примењује постојеће кривично законодавство, које по строгасти запрећених казни, броју инкриминација и ширини криминалне зоне спада у доста репресивна кривична законодавства и као такво ни у ком случају није препрека ефикаснијем сузбијању криминалитета, излаз се види у даљем заштравању на законском плану. Наравно, суверено је право Народне скупштине да доноси законе, па и *Кривични законик*, и то јој право не могу довести у питање никакви експерти. Али, она при томе ризикује да усваја и такве законске норме које су спорне како са аспекта легитимности, тако и са аспекта владајућег схватања у науци и струци, а да при томе решења садржана у тим нормама ни у чему не воде бољем остваривању заштитне функције кривичног права као његове основне функције.

Литература

1. *Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption (ETS No. 191), Explanatory Report.*
2. *Criminal Law Convention on Corruption, ETS 173.*
3. *Criminal Law Convention on Corruption, ETS 173, 1999, Explanatory report.*
4. *Council Framework Decision on Combating Terrorism, 2002/475/JHA.*
5. *Council Framework Decision 2008/919/JHA of 28 November 2008 amending Framework Decision 2002/475/JHA on combating terrorism.*
6. *Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28. November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law.*
7. Гајин, С., (2010). *Појам, облици и случајеви дискриминације*, у: Анти-

- дискриминациони закон, Центар за унапређивање правних студија, Београд.
8. Groupe of States against corruption, *Third Evaluation Round, Evaluation Report on the Republic of Serbia-Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2)*, Adopted by Greco at its 48 th Plenary Meeting (Strasbourg, 27 September – 1 October 2010).
 9. Делић, Н., (2010). *Забрана (искључење) ублажавања казне у одређеним случајевима*, Crimen, бр. 2, Правни факултет Универзитет у Београду и Институт за упоредно право, Београд.
 10. *European Parliament resolution of 29 March 2012 on the European integration process of Serbia* (2011&2886 (RSP)).
 11. Дробњак, Т., (2010). *Кривичноправна заштита од дискриминације*, у: Антидискриминациони закон, Центар за унапређивање правних студија, Београд.
 12. Ђорђевић, Ђ., (2010). *Нова решења о ублажавању казне у КЗ Србије*, Ревија за криминологију и кривично право, бр. 3, Београд.
 13. Коларић, Д., (2012). *Кривично дело злоупотребе службеног положаја*, Наука - Безбедност - Полиција, бр. 2.
 14. Коларић, Д., (2011). *Амнестија у националном и међународном кривичном праву*, Безбедност, год. 53, бр. 1, Београд, стр. 116-140.
 15. Николић, Г., (2012). *Неки законски и практични аспекти кривичног дела трговине људима у Републици Србији*, Безбедност, год. 54, бр. 2, Београд, стр. 277-291.
 16. Nuotio, K., (2006). *Terrorism as a Catalyst for the Emergence, Harmonization and Reform of Criminal Law*, Journal of International Criminal Justice, Oxford: Oxford University Press.
 17. Рисимовић, Р., (2010). *Злоупотреба службеног положаја*, Наука - Безбедност - Полиција, бр. 1.
 18. Рисимовић, Р., (2011). *Изазвана нужна одбрана у кривичном праву*, Безбедност, год. 53, бр. 2, Београд, стр. 168-182.
 19. Ристивојевић, Б., (2012). *Актуелна питања садашњег стања материјалног кривичног законодавства Србије*, у: Актуелна питања кривичног законодавства, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд.
 20. Симић, Б., (2012). *Институт условног отпуста у позитивном законодавству Републике Србије*, Безбедност, год. 54, бр. 2, Београд, стр. 265-277.
 21. Стојановић, З., (2010). *Кривично право-општи део*, Правна књига, Београд.
 22. Стојановић, З., (2010). *Коментар кривичног законика*, Подгорица.
 23. Стојановић, З., (2005). *Правно-филозофске концепције у Предлогу КЗ Србије и Кривичном законнику Црне Горе*, у: Казнено законодавство –

- прогресивна или регресивна решења, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.
24. Стојановић, З., (2012). *Коментар Кривичног законика*, четврто издање, Службени гласник, Београд.
 25. Стојановић, З., (1984). *Условни отпуст: проблеми и перспективе*, Зборник Правног факултета у Загребу, број 1-2, Загреб.
 26. Тађевић, Н., (2011). *Кривичноправна заштита права интелектуалне својине у Србији*, Безбедност, год. 53, бр. 1, Београд, стр. 140-158.
 27. Ћирић, Ј., (2012). *Злоупотреба службеног положаја – за и против*, у: Актуелна питања кривичног законодавства, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд.
 28. United Nations Convention against Corruption, *The Convention was adopted by the General Assembly of the United Nations on 31 October 2003 at United Nations Headquarters in New York.*

New Solutions in the Criminal Code of the Republic of Serbia

Abstract: *The paper considers new solutions in the Criminal Code of Serbia adopted by passing the Law on Amending the Criminal Code on 24 December 2012 (The Official Gazette RS, No. 121/2012). Authors have analyzed a number of issues which were subject to changes and amendments, placing a special emphasis on the new solutions in the General Part with respect to the following: house detention, probation, measuring the sanctions for hate crimes, prolonged criminal acts, restraint orders and communication with the damaged party. Given the scope and topicality the Special Part singles out some novelties such as decriminalization of slander, separating abuse of power by a responsible person and official, criminal acts of terrorism, as well as interventions related to GRECO recommendations. Finally, besides some critical remarks that could be made with respect to some of the solutions, the authors conclude that the introduced modifications and amendments of the CC mean further improvement of criminal legislation in Serbia.*

Key Words: *Criminal Code, house imprisonment, probation, hate crime, pardoning/leniently sentencing, slander, abuse of office, public procurement, terrorism.*